

Nagrada padlega pesnika: Oba, Kajuh in Balantič, sta bila sinova Slovenije

Lucija Kavčič |
Arhiv Demokracije, Nace Bizilij/
Hrani Muzej novejšje zgodovine

Fundacija Rudija Šeliga se je letos pridružila spominu na slovenskega pesnika Karla Destovnika Kajuha (1922–1944) ob njegovi 100. obletnici rojstva ter ob tem v poklon ustvarjalcu in njegovemu delu objavila govor Rudija Šeliga, ki ga je imel pred 32 leti kot predsednik Društva slovenskih pisateljev na podelitvi Kajuhovih nagrad.

Rudi Šeligo, tedanji predsednik Društva slovenskih pisateljev, ki je letos Kajuhu ob 100. obletnici rojstva priredilo Pesmomat, je 21. februarja 1990, na podelitvi Kajuhovih nagrad imel govor z naslovom Nagrada padlega pesnika, v katerem je ob pesnika Kajuha postavil drugega, dolgo časa zamolčanega pesnika Franceta Balantiča in predlagal, da se Kajuhova nagrada, ki je bila tistega leta podeljena zadnjič, preimenuje v nagrado padlega pesnika. Fundacija Rudija Šeliga je omenjeni govor, s katerim je Šeligo razrazil komunistične kroge, znova objavila. Njegovo glavno sporočilo je, da sta bila pesnika, tako Kajuh kot Balantič, sinova Slovenije: »...Literatura je bila dobra in koristna reč, ko nam vse to ni bilo dano, in je skozi zgodbe zvito govorila, kar smo od nje pričakovali. Rahljala je žeblje v pokrovu totalitarizma, zdaj pa so žebli izpuljeni in pokrov odstranjen! ... Odkar sem sprejel povabilo za tale slavnostni nagovor, me zalezuje naslednja misel, ki jo moram povedati: Kajuh se je rodil 19. 12. 1922 in umrl 22. 2. 1944. France Balantič se je rodil 29. 11. 1921 in umrl 24. 11. 1943. Kajuh je padel kot partizan, vojak divizije v pohodu na Štajersko, Balantič je zgorel na drugi strani v domobranski postojanki v Grahovem. Kajuh je imel enaindvajset let in skoraj tri mesece, Balantič pet dni manj od dvaindvajset let. Oba sta umrla v dvaindvajsetem letu nepojmljive starosti. Oba pesnika in oba kot pesnika in človeka sta padla na napačni strani, kot je napačna stran zamenjava pesniškega peresa s puško. Ko sta padla pesniška junaka Balantič in Kajuh, je zgorela njuna vloga, zgorela je stran, na kateri ju je smrt dohitela.

Balantičeva individualna zgodba je tragična zgodba, Kajuhova življenjska pot je stisnjena pod enakim numulitom tragičnega mitosa. Obe sta na neki točki za zmeraj zaznamovani s 'hamartío', usodno zmoto. 'Izid dejanja' njunih mitosov je 'enojen'. Besede 'izid dejanja' in 'enojen' so besede Aristotelove poetike o tragediji. 'Tragedija z dvojnimi izidom,' piše naprej Aristotel, 'kjer čaka hudobne ravno nasproten konec kot dobre, se zdi boljša samo zaradi slabega okusa gledalcev in spada bolj h komediji'. Zakaj in čemu smo še zmeraj gledalci njunih tragedij gledalci, ki bi radi delali iz njihju komedijo? Če že drugega ne, nam vsaj današnji oddaljeni pogled narekuje videti njun 'enojni izid' in s tem vrniti njunemu pesništvu in pesništvu v celoti njegovo dostojanstvo. Predlagam založbama, ki podelujeta te ugledne nagrade, da jih preimenujeta v NAGRADO PADLEGA PESNIKA. Če sploh smem, seveda. Če ni to zunaj kompetenc slavnostnega nagovora. A tudi tako, samo s Kajuhovim imenom, nič manj iskreno ne čestitam Koprivi, Valenčiču, Klajnščku, Dolencu in Zormanu za zaslužen priznanje. Čestitam tudi Borcu in Partizanski knjigi za nemajhen prispevek v zakladnico slovenskih knjig in se jima zahvaljujem, da sta mi omogočili izrečene besede.«

Oba sta bila moja sinova

Kot se spominjajo v Fundaciji Rudija Šeliga, je po tem Šeligovem govoru Josip Vidmar v imenu kulturnih delavce OF objavil protest, v katerem je nasprotoval Šeligovemu »izenačevanju« usode Franceta Balantiča in Karla Destovnika Kajuha. Rudi Šeligo mu je odgovoril sredi marca leta 1990 z naslednjim nepolemičnim razmišljanjem, ki ga za Fundacijo Rudija Šeliga citiramo le delno: »Žal mi je, da je do protesta, ki ga je 'sprivolitvijo kulturnih delavcev OF' podpisal Josip Vidmar, sploh prišlo. Žal mi je že zato, ker vrača misel, za katero se je zdelo, da je že prečiščena, osvobojena davščin sočasnosti, daleč nazaj, celo pred leto 1956, v katerem je tekla znana polemika med Vidmarjem in Zihlerlom. Obžalujem tudi, da mi artikulacija Protesta v celoti,

France Balantič in Karel Destovnik Kajuh – oba pesnika sta bila sinova Slovenije.

Rusi Šeligo je kot predsednik Društva slovenskih pisateljev (med letoma 1987 in 1991) opravil pomembno delo pri slovenski demokratizaciji in osamosvajanju, kar je opisal v knjigi *Prehajanja*, ki jo je naša založba Nova obzorja ponatisnila ob 30-letnici samostojne Slovenije.

nezanesljiva konsistenca posameznih sodb, posebno pa preskakovanje ravnin izrekanja ne daje možnosti za neposreden odgovor. Kako naj npr. polemiziram s trditvijo, 'da je za časa mojega predsednikovanja DSP postalo izrazita politična organizacija', ko je vendarle znano, da je bila takšna dolga desetletja? Mar izvajanje partijske politike ni politično delo politične organizacije? Kako naj npr. zavračam očitek, da je bil moj govor na podelitvi Kajuhovih nagrad v zgodovini slovenske politične misli svojevrstna sramota in da so trditve, ki jih govor vsebuje, sprte z literarno zgodovino? Če bi mi šlo za politično misel, potem bi ta res bila sprta z literarno zgodovino – saj je vsaka! Ali še bolje – vsaka literarna zgodovina je za zmeraj sprta s politično mislijo. ... Kajuh in Balantič, oba pesnika in človeka, sta se z vidika principa hrepenenja in poezije, v svetlobi slutnje, 'ki je začetek vsega žlahtnega in nizkotnega, dobrega in zlega ...', postavila res na napačno stran, na stran principa stremljenja, razpolaganja človeških življenj in uničevanja ... Ali drugače: Karla Destovnika mati je imela dva sinova. Karel je padel kot partizan, njegov brat Jože pa kot nemški vojak na vzhodni fronti. Po koncu morije je imela mati dva predalnika. Na enem je bila Karlova slika, na drugem Jožetova. Njeno razklano srce je zmoglo – ne moči, ne nečloveških energij, zmoglo je ljubezni, ko je ponavljalo: 'Oba sta bila moja sinova.' Kot da je namesto domovine in s Cankarjem rekla: 'Življenje, Mladost, Ljubezen.' Oba Šeligova citata sta del obeh zapisov, ki sta poleg mnogih drugih objavljena v knjigi Rudija Šeliga *Prehajanja*, zbirki njegovih izjav, protestov in nagovorov iz obdobja Slovenske pomladi, časa porajanja slovenskih demokratičnih procesov. Knjiga je izšla pri Založbi Park leta 1991 in lani pri Založbi Nova obzorja (2021). [D]